

Светска криза, као свеопшта, а пре свега вредносна криза што се са економског поља преноси на најшире просторе друштвеног живота - јесте и криза лажи. При томе не мислимо само на деловање "системских медија". Медијско убеђивање о проласку најтежег дела кризе, оркестрирани оптимизам о кварталима са успешно преброђеном рецесијом, уз већ пословичне статистичке обмане које прећуткују инфлаторне "инпуте" као "падобране" опадања друштвене производње, све уз додатно дужничко преоптерећење – сваким даном све су препознатији као медијска обмана из репертоара глобалног идеолошког "Матрикса" и његових локалних, лиценцираних филијала. Оног који је, кроз лажно представљање стварности, учитавање "имица" живљења и вредносног одношења у садашњици, представљао једну од потпора биовласти "врлог новог света" која, пред нашим очима, неминовно, мада постепено пропада.

Не то су само "тактичко-оперативни" нивои модерног "Матрикса" лажи [\[1\]](#), моћни чулно-визуелни изрази једне доктрине и идеологије, или то онога што се у савременим друштвеним теоријама помодно назива дискурсом као синтезом моћи и знања центрираним око и у служби њихових носилаца, а са намером "конструисања друштвене стварности" (Бергер-Лакман).

[\[2\]](#)

"Социјални конструкционизам" је преовлађујућа епистемолошка и метатеоријска позиција савремених друштвених наука. Са "археологијом знања" што почива на обнављању заборављених упутстава Ђанбатиста Вика [\[3\]](#), немачког историцизма, ничеанске незивесности, ставова Луиса Мамфорда и њиховом постструктуралистичком "рестаурацијом", "социјални конструкционалисти" само су делимично објаснили како функционишу дискурси: како се, кроз језичко уобличавање, у друштву са одређеном количином акумулираног и распоређеног знања-моћи, намећу значења која "припадају" реалности. Савремена употреба масовних, електронских медија, само је убојита, продужена рука деловања дискурса. "Социјални конструкционисти" упутно анализирају механизме владајућих друштвених група које, кроз свој дискурс, кроз теорије, институције, обрасце за формирање социјалних идентитета "конструишу" (или, боље речено, "реконструишу") постојећу друштвену реалност, али их, нажалост, кроз генерализовање, свде и заправо упрошћавају – само на структуре језика, значења и епохе као ширег друштвеног контекста. Зато и њихови закључци – и када тачно уоче усмерење обескорењеног човека који је створио и кога је створио (и у својим идеолошким варијантама, кроз деловање јавности и медија, различито усмеравао) дискурс модерне конституисан на изворима западњачке политичке и економске моћи – остају половични. И то из много разлога. Пре свега, зато што се модерни идентитет - индивидуалност као самоутемељујуће "сопство" које настаје на диференцирању од свега

другог кроз вођење континуираног процеса аутономизације (нпр: присећања прошлости, биографија, CV са једне стране, и планови о будућности - са друге стране) не може објаснити кроз контекст епохе, језика и наметнутих/усвојених значења, који су такође израз, поседица, а не узрок, срж овог преображаја.

А преображај је лежао у појединачним одлукама личне "аутономизације", интересног "самозатварања" зарад остварења будућег жељеног циља, којима је тек накнадно придодат дискурзивни, значењски израз. Рационални дискурс, интелектуална и уметничка продукција и "практична усмереност", након читавог низа конкретних одлука којим су мењани стварни међуљудски односи, временом су постајали све организованија замена духовно-религиозној уковљености друштвених релација који су, након интересног преовладавања у њима, наметани и усвајани као друштвена конвенција. Такође, крајње је погрешно дискурзивну логику "знања као моћи" као израза друштвеног, то јест класног положаја и произвођења значења пројектовати у предмодерно доба, у репрезентативне, недискурзивне идентитете (како их назива Гиденс) [4]. *Различите појаве, потпуно различита, дубинска природа и знања и моћи* могу имати своје спољашње изразе у друштвеном животу, значењу или језику које могу међусобно на први поглед да веома личе. Одакле је то знање? Чија је моћ? Како се употребљава, како делује? У оквиру каквих структура, са каквим жељеним а каквим оствареним циљем? Крајњи одговори на ова питања се распростиру и иза рационалног и иза сентимента, чак и иза друштвеног контекста - на пољу духа, према коме је савременост фрагментираног, појединачног живљења спутаног у рационално-емотивне матрице - претежно слепа и gluva.

Ми имамо јединствену шансу да у свом веку присистујемо не само урушавању доминантног, последњег модерног дискурса - већ и дела стварности који под његовим теретом посрће. А то ће отворити и знатни друштвени и духовни простор. Постојећа криза (гр. *кризис* = суд) јесте криза завршетка модерне епохе. Без увида у њене почетке не могу се разумети ни њихова садашња исходишта – нити разумети правци будућег кретања и појединачна и друштава.

Дискурси "човекобоштва"

Прва идеологија, "знање као моћ", историјски је настала у зрелом средњовековљу, када и корен организоване овосветске власти. Са изгледом делатне способности ума и практичности, а у ствари само "луцидна" манипулација, римопапистички клерикализам, у обландама религије први је створени дискурс, претеча свих модерних идеологија, а Велики Инквизитор, са разумском дијалектиком ("*filioque*") и схоластиком у својој служби,

његово је отелотворење. Садржински испражњен а само појмовно огрнут у хришћанску одору (папа Лав X каже: "Добре нам приходе доноси ова прича о Христу"), клерикализам се, уместо решавања свих питања људског бивства од којих се одустало, окренуо организовању система светске моћи. Тако је уместо живе вере створена прото-псеудологија која се изродила у систем лажи и тлачења што је генерисао кризе.

Од тада, само један осмишљени "систем" смењује други. Иста је и "манипулативна луцидност" која разумски продукује "системе" са својим дискурисима и утопијама што спроводе исти такав метод власти као и њен "први покретач" - клерикална, дубоко антихришћанска псеудологија римског понтифекса. Модерни филозофи су ово деструктивно смењивање тиранских "система" иза кога стоји "лукавство ума" (данас, већ примећујемо, са укусом кич адвертајзинга) - прозвали "историјском дијалектиком". Док, у суштини, сви идеолошко-научни дискурси и њихове интерпретације, од сцијентизма до метафизике, у свом развојном току не само да нису били способни да макар нешто од онога што обећавају (личну слободу, једнакост пред законом, социјалну правду, трајнији економски и политички бољитак) остваре – него немају никакву озбиљну намеру у том правцу. А ако би стварно и имали овакве претензије, вероватно би били још безобзирнији и гори.

У случајевима када је долазило до мањих, привремених бољитака, радило се само о давању тактичких уступака, фазних олакшица коришћених као фасада, као Потемкинова села, зарад хијерархијског устројавања акумулиране моћи импрегниране лажима. Настали из мржње према клерикализму, чију секуларну копију представљају, дискурси, те *идеолошке рационализације инстинкта власти*, оставили су – сцијентификоване, окамењене и урушене државе и друштва, са народом који цвили: "Хлеба, господару, чуда и власти!". Ми стојимо усред тих рушевина, не видећи колико је њих и у нама самима. Осећамо њихов терет као присутну животну тескобу - али само један мањи део свестан је да се тај терет мора расчистити, пошто, у кризним урушавањима, он прети да са собом повуче и затрпа - нас саме.

Жариште кризе модерног света, још у њеним предмодерним коренима, у самом њеном центру налази се - у антропоцентристичком "човекобоштву" (Ј. Поповић) [5] које својим разумом жели да спозна, измери и продре у бекрајни свет, да га савлада прегнућем сопствене воље - и постави себе у његов "обухваћени" центар те да њиме трајно, суптилно-психолошки или грубо-физички, доминира. Због овог "фаустовског"

[6]

порива, као последице "безграничне усамљености као домовине фаустовске душе"

[7]

, целокупна се модерна цивилизација често и назива фаустовском

[8]

. Ритмика фаустовске воље за моћ је, у мањој или већој мери, присутна у сваком сегменту модерне цивилизације и културе. Откривајући њену "постхришћанску" суштину која тежи "смисленом" историјском развоју као хоризонталном, оностраном, чулном есхатону без унутрашњег смирења и прожимајућег, литургијског односа Творца и Творевине, и дискурси модерне, и аутономне индивидуе, покушавају да остваре свој животни или чак "историјски циљ" ношени страстима којима се вољно покушава трајати: у крајњем случају - обухватити бескрај, или бар, у скромнијим издањима - владати својим непосредним, ужим или ширим, окружењем као сурогатом животне стабилности.

Тако је у свему, тако је и по питању модерне економије. Модернистички развој монетарних односа и банкарских техника, које од античког наслеђа *nauticum foenusa* и *in strumentum ex causa*

canbii

(позајмице за велики ризик), преко меница, све до савремених финансијских деривата, показује исту фаустовску "страст ка бескрају". У виду бескрајне тежње ка увећању профита вођених страшћу похлепе, увећање камате мимо законски дозвољене добити историјски се прво јавља у облику "прикривања добити" при размени, а под изговором разлике у монетарним курсевима између ренесансних трговачких центара. Растом зеленашких камата, јачањем и концентрацијом шпекулативног капитала који је емисијама хартија од вредности проналазио бројна средства свог сталног богаћења уз манипулисање кредитирањем производних и трговинских односа, савремени финансијски деривати су се на крају "аутономизовали", "еманциповали" и постали сами себи циљ. Шпекулантски капитал је покушавао да се виртуелно "самооплођава" обртањем и пројекцијама у будућност, потпуно независно од реалних економских и производних односа. Управо то је довело до савремене економске кризе.

Идентични процес аутономизације "самосвесних" индивидуа са еманципаторским поривима, који, у крајњем исходу, творе интересне хијерархије моћи и утицаја (по обрасцу центар – периферија), кроз вековне серијале преврата, пучева, реформи и револуција - већ се одиграо на свим друштвеним пољима. Последња епизода, задњи јуриш ове грандиозне историјске трагедије звала се – неолиберална глобализација, чији је медијско-манипулативни "Матрикс" био тек вешто маскирана експресија дисциплиновања аутономизованих индивидуа формама меке моћи.

У вртлогу "индивидуалног Матрикса"

Излазак из "индивидуалног Матрикса" који својим лажима и илузијама обухвата, прожима и усмерава појединца, субјекат, средиште је шансе коју отвара и ова криза и

свака криза. Уосталом, све остало - криза морала, породице, друштва, државе, науке, производње, уметности, произлази из њега. Све наше поделе и сукоби, политичке борбе и идеолошка супротстављања одавде извиру, призивају нове поноре и отварају нова жаришта.

Само, без заваравања. Рационална аргументација, убеђивање о погубности идеолошко-медијског, приватно-личног и друштвеног-економског "Матрикса", агитовања да се буде "другачији и свеснији" – апсурдна су, без трајног ефекта код оних који су му се психолошки "уподобили" и прихватили га. Не помажу ту ни очигледни докази, нити "здрав разум", никаква објашњења. Све се то разумски пориче, релативизује; сваки аргумент се одбацује или исмејава, избегава се и врда. Сваки догађај се, са инстиктом камелеона, реинтерпретира по потреби. То је и главна, безнадежна особина "практичне луцидности" – константно избегавање конкретне садашњице, порицање последица претходних избора, њихово забашуривање, бекство у будуће планове и умишљену реалност, проглашавање свега само за непотпуно, нерелеванто тумачење које има и своју другу страну. Ову "хистерију луцидног избегавања" ништа до самог себе не занима. Не треба ни за трен сумњати – никакве "велике истине", знања и примери, укључујући и лични пример, ту не помажу. Што већа доследност, очигледност и истинитост стоји наспрам ње – то је веће зазирање, грађење оступница и ограда, порицање.

Не помажу ту ни дела. Њихово катарзично дејство је незнатно. Она једноставно доводе малог, тренутног потреса, без трајнијег учинка. Тужно је али истинито: цивилизација која се дичи критичношћу и рефлексивношћу као преиспитујућим корективима живљења и носиоцима развоја - то је само на површини и у фразеологији, зарад интересног преклапања или повољнијег "системског" позиционирања. Чињеница немогућности дубље (само)критичности и личности и друштвених кретања указује нам да "дискурси" и њихови ткз. вредносни темељи одношења у животу те из њих производећа веровања – нису рационално утемељени, језички и епохални "конструкти" - већ *да су они рационални, епохални израз "онога што је испод", у људској унутрашњости.* Све то нам указује на то да је проблем и са "дискурсима" и појединачним "интересним тумачењима" - у својој сржи духован, сведочећи нам, у својим бројним изразима, ни мање ни више, него - о људској егзистенцијалној корупцији.

Човек представља биће са бескрајним пољем могућности животне чистоће и упрљаности. Оно никада не стоји у месту - већ се или развија, или деградира - конкретним одлукама у конкретним ситуацијама, према конкретним људима. И када би све оно на шта се човек накнадно позива заиста било разлог његових одлука, ствар би била вишеструко мање страшна. Невоља лежи у томе што човек своје конкретне одлуке ређе заснива на "здраворазумском" расуђивању, а више користи разум за накнадну рациолизацију, психолошко самооправдање. Није друштвени положај (марксистички би

рекли "класна свест") тај који првенствено одређује вредности на основу којих људи промишљају и доносе одлуке. Субјективност? Уверења? Нипошто. Сутра би их, само оних најнаивнијих "верника" и, заправо, у знатно мањем степену корумпираних, одбацили – само да остану тамо где су и то што за себе мисле да јесу. Интерес? Ни он. Систематично, образложено и истрајно самооправдавање кроз једнострано дезинформисање самог себе мање води рачуна и о "реалним" интересима, а више ради у прилог одржавања лажне позиције која је заузета у животу а за коју се убеђењем верује да, себи и само себи - припада. Није у питању ни обезбеђење егзистенцијалног минимума, без обзира на очигледност ситуације да се све преко овог минимума чешће задобија прилагођавањем корупционим механизмима у друштву него трудом и радом. Егоистичну корупцију свог унутрашњег "ја" човек не чини, или је врло ретко чини, из потребе за свакодневним, насушним хлебом - већ више из намере да се "успе у животу", "буде неко и нешто", не бирајући или бирајући погрешна средства. За недаровите, ова се корупција очитује без већих потреса, претварајући човека у рутину живљења, обезличену љуштуру која се сналази, пробија и прикрива, лаже и себе и друге, поткрада, а која исповеда религију "такав је живот, шта се ту може". Суптилнији, даровитији појединци увек судбоносније и драматичније поклекну – са видљивим траговима мономаније, амбициозног лудила и делиричних душевних расцепа.

Психолошка корупција, унутрашње прљање, поступно преобликује и "слама" личну егзистенцију. Упркос илузији о великој апсорпционој способности и мимикрији људског материјала, егоистичко корупционо "прилагођавање" тако постаје константни и поступно све јачи чинилац људског унутрашњег "ја", онај који га све више избацује из његовог изворног обличја, који каља и компромитује све резултате његовог живота, понајвише оне у које је уложио своје најважније снаге и надања. И мада, и пред собом и пред другима, егзистенцијална корупција себе објашњава и правда способношћу, озбиљношћу и зрелошћу, говорећи о "нужним компромисима" - никакве нужде, свима нам је то јасно – ту нема, већ само кретања линијом мањег отпора, себичлука и кукавичлука. У раним фазама, она ствара неспоразуме и сукобе, у поодмаклим стадијумима – схизоидну аутодеструкцију, која уништава управо оно што грчевито тежи да спасе и задржи, и због чега, наводно, чине сви "компромиси" и улажу сви напори. Предмет тог напора идолатризован је израз људске гордости, он је "њихов живот" који се опсесивно и себично "чува". У мушком случају, чешће се ради о послу и друштвеној улози, у женском – о породици и друштвеном статусу.

Највећи проблем у свему томе је, наравно, људска савест, та "приватна ствар", скривена иза конвенција, друштвених маски и улога, то јест - људска душа у њеним темељима. За њу ни наука, ни идеологије, нити било шта на овом свету - нису пронашли трајно умирење, нити ће. Душа не може да се навикне на опортунизам; никако не прихвата "реалност", она никако да скочи у из "царства нужности" у "царство слободе". Не може се ућуткати благостањем; за славу не даје ни пишљивог боба. Све што може да човек корумпирани егзистенције је да се игра игре оправдања пред својом савешћу – да се

позива на преживљавање, породицу, децу, свој важни посао, углед у друштву, идеале, политичке циљеве, на познате цитате... Касније, да гради свој "поглед на свет", при чему подмуклост, постепено али неминовно, прераста у некакав –изам. Напослетку, да прихвата овај или онај "дискурс" који подразумева и пратеће дружење са истомишљеницима, где се, уз узајамно потврђивање, тражи не само средство да се сопствена савест убеди да се не лаже, већ и да "докаже" како је она, корумпирана егзистенција, сасвим у праву. У крајњим случајевима, примењује разне обмањујуће бравуре и, пред собом и другима, изиграва бригу за породицу, патриотизам, хуманост, чак и пијетистичку побожност достојну врховних фарисеја. Уме чак и да симулира сладуњавао покајање. Мењајући и одбацујући маске, доктрине и улоге, псеудоегзистентна психологија на свом врхунцу више не лаже себе и друге по протоколу, по задатим паритурама и правилима игре - већ сроста са инстиктима, са рефлексним камелеонством; импровизује, истовремено се мучи и ужива у својој "способности" и самозадовољству док се батрга и тоне.

Себичност и саможивост су лајтмотив егзистенцијалне корупције. Није "преживљавање" већ истицање своје способности да се на сваки начин "преживљава"; не породица, већ стављање себе на њен пиједестал. Не деца, већ исправање "неправди" сопствене животне неостварености и својих амбиција кроз децу, односно прављењем од њих својих "успелих" копија. Важан посао - да би се истакла своја важност. Идеали и циљеви - да би се уз њихову помоћ уздигло над другима. Нису ретки ни случајеви преузимања "улоге жртве" како би себе убедили о сопственој важности, праведности и исправности - само да би се све "вртило искључиво око њих".

Укупно гледајући, механизми сопственог дезиформисања ради самооправдања псеудоегзистентности свугде и свагда функционишу на истом принципу. Из накнадног оправдања сопствених одлука - стварају се ткз. "лична убеђења" на којима израста "самосвест" те пратећа лична и друштвена маска. Из "накнадног оправдања страсти доба" (Хамваш), у интересу ширих друштвених слојева, њухових улога и маски – формирају се дискурси. У оба случаја узимају се, ради жељене интерпретације, одговарајући факти из спољашње стварности, од којих се једни преувеличавају, прилагођавају намени и својим значењем "центрирају" у служби псеудоегзистентног субјекта; друге се пак чињенице минимизирају, прећуткују, "децентрирано" маргинализују. Савремени тренутак поседује и ту предност што, мимо "интимних" техника самооправдања – пружа читаву палету, широки дијапазон псеудологија у разним доктринарним варијантама и подваријантама. Као својевсне дискурзивне понуде и идеолошки пакет-аранжмани за укалупљивање псеудоегзистенције, који, након што су допринели систематском самообмањивању и пропасти њихових твораца и бројних следбеника, још увек, као рецидиви, животаре у друштвеном животу, у сфери јавности, и, већ у складу са личним афинитетима, представљају фалш понуду људској слободи. Ту су и класичне лево-десне идеологије, разне критичке школе и алтернативни правци, психотерапеутски методи и рецепти самореализације, сви у служби задовољења

себичног "ја", његових ситних и крупних страсти, никада не спречавајући и не лечећи, већ са омамљујућим, у најбољу руку анестетским дејством....

Шта ли ове технике самообмане скривају? Оно што су, макар у назнакама, познавала сва предмодерна друштва, а само је хришћанско откровења знало да га у потпуности одстрани и победи – чињеницу греха и људске грешности, лажи у својим духовним, интелигибилним темељима. Савремено банализовање и релативизација, мешајући узрок и последицу, основ и манифестацију, чињеницу греха, ако је већ не исмева или пориче у потпуности, приказује као грешку, као "неисправно чињење" или тек "нетачно сазнање". Грех није тек погрешна информација из логичког или позитивистичког угла какав нам пружа савремена "теорија информација", већ представља мисаоно дезинформисање о егзистенцијалној позицији појединца и слободном развоју у односу на све унутар и око њега. Не видећи га као мотив већ као дело, савременост замагљује стварне димензије греха, оне које га виде као "духовну силу и суштину" [9], као рационалну и интелектуалну силу која сраста са људском мисаоном природом и, делујући кроз гномичку вољу, преобликују човечији гносеолошки апарат "центрирајући" га око себе самог. Човек се грехом идолатризује, док га себичне мисли, које га одвлаче и изнутра одсецају од његове основне, богодане природе и односа према "Другом", дезинтегришу и плурализују у унутрашњим, страсним контрадикторностима. Тада човек - "центрира себе у себи, живи собом, оправдава и доказује себе собом."

[10]

Оваква личност, обухваћена идолатризовањем себе и својих дела, нити види нити разуме темељне чињенице постојања и живота као процеса остварења могуће веродостојне егзистенције. Она не схвата дубље, сложеније нивое стварности које сматра илузијама и којештаријама, док своје илузије и самообмане, уз усвојене и адаптиране псеудологије у којима живи и лажи, кроз чију призму поима спољашње, махом површне факте - сматра за једину постојећу "реалност".

Срце бојног поља – бојно поље срца

Дирљива је лакомисленост псеудоегзистентног човека који живи у убеђењу како је његова унутрашња корупција са стране невидљива. Он мисли да је довољно да јури и бави се пословима, глумата "озбиљне обавезе" и горди се својим животним успесима а вешто прикрива неуспехе како би оставио утисак да је у његовом животу све у најбољем реду. Међутим, прво што се на човеку може запазити је управо утисак о достигнутом степену унутрашње корупције. Он се огледа и у кораку и у држању, у начину говора, покретима, у сјају у очима. Осети се, јер зрачи тешким зрачењима. Очитује нам када и

како је почела унутрашња корупција, докле је доспела и куда даље смера. Њени изрази највише сметају онима који пате од истих коруптивних усмерења; најпотпуније их, пак, виде они који су најудаљенији од њих, као и они на чију је штету почињено "прилагођавање". Све се то на другоме лако види и увиди – изузев на самоме себи.

И шта да се (питање које нам је већ дозлогрдило) ради? Да ли је заиста људски, сувише људски тумарати и продавати се и нагодити се, додворавати се и грабити мале, сујетне добити, све зарад одржавања искривљене слике о себи, па се после мучити и рвати са својом савешћу, обмањивати се здушно, са дозом цинизма, слаткоречиво и систематски, па потом окретати леђа свему чистом и исправном, и бежати од свега, уз порицање, порицање и спотицање? И да ли боље остављати друге у ма колико болним самозаваравањима укљештеним у "реалност", него допринети њиховом можда још болнијем и неизвеснијем сурвавању у којем ће се очитовати оно што ноторно, свима јасно: да су ти животи, то халапљиво дрхтање које жели да живи по сваку цену видећи "себе" и "своје" као "вредност по себи" и највеће добро - заправо грандиозни промашаји и карикатуре? И шта је од ово двоје страшније и горе?

Одговор је једноставан, увек један и исти. Треба чинити само оно што се наспрам лажи и греха увек, као исправно, чинило. А то су – молитва, уздржавање, опраштање и покајање. Сви смо ми подложни самозаваравању, пристрасности и обманама. Сви смо, до једног, грешни и под ударом греха - да треба да се, пре и изнад свега, систематски обрачунавамо са самим собом, сопственим сагрешењима, да се најдубље преиспитујемо, умањујемо и служимо једни другима, а не да се бавимо туђим теретима и гресима. Да опраштамо свима – и онима који су нам блиски и онима који су нам непријатељи. За пријатеље да се молимо и чинимо им добро, за непријатеље да се молимо и боримо против њих, спречавајући их да и нама и другима чине додатно зло и неправду.

Наша душа је наша пустиња, простор нашег животног подвига или нашег пада. У нашем срцу је бојно поље, наше Косово – у њему се збивају најважнији порази и победе, ту се води рат између царстава "небеског" и "земаљског", а спољашња су бојишт – као што су увек и била, и некада и сада - тек огледала, поља укрштања резултата бројних унутрашњих попришта.

Туђе лажи, туђе грехе и застрањења треба препустити другима да се са њима носе. То је и онако ствар која се тиче пре свега њихове савести и Бога. У то нико нема права да се самозвано меша, па мислио за себе да је најдобронамернији. Свако објашњавање, наметање и истицање себе погубно је. Никакво рашчишћавање рачуна, ни пребацивање. Никакве расправе. Никакве поправљачке намере, изрицање мудрих речи и савета,

никакви примери смирености и саосећања – све то, ако је самозвано и усиљено, плански, нема никакву сврху. Тако се само постиже контраефект, грчење савести, страх, још веће затварање и зазирање. Корисније од свега тога је ћутати и држати одстојање које много више говори да човек вреди само онолико колико уме да воли, да буде изнутра отворен. Када неко пружи руку, када затражи помоћ, када се отвори - тек тада треба му узвратити, пружити своје руке, помоћи, утешити... Јер, оно што је мрачно и погрешно у човеку и са најискренијим туђим побудама покушава да игра игре, да манипулише туђом бригом не били се одржао у свом "себецентризму", у псеудоегзистентној позицији статичне и затворене унутрашњости – управо у ономе што нити треба, нити вреди придржавати и подупирати. Нико није у животу доспео у ситуацију у којој је случајно ни незаслужено, већ сопственим погрешним калкулацијама и поступцима зарад онога што је мислио да му одговара, импонује и припада, и наивно би било веровати да било какав људски труд то може за трен да преиначи и исправи.

Свака криза представља суд над раскоракком и напуклинама створеним између самообманутог, затвореног "ја", и стварних последица онога што је, зарад себе самог, то "ја" проузроковало. Ова се напрстина шири и незаустављиво продубљује – као гангрена, као обољење што призива или признање заблуда, одсецање свега онога што је њоме захваћено и од свега онога због чега је захваћено; или остајање у заблудама, што ће оно мало здравог и нормалног што још преостаје – захватити, повући са собом и сурвати. Нема људске моћи која то може зауставити и предупредити. Остају само - или даља, виртуозна самообмана, попут ходања на жици над понором све до тренутка наступања изнемоглости - или признање своје немоћи и увиђање својих странпутица. Јер "Сила се Божија у немоћи показује". (2. Кор. 12, 9). Тек тако се може изаћи из "Матрикса" лажи, тек тако и тада – све ће доћи на своје место.

[1] О чему смо већ писали у огледу *Медији, идентитет и приказивање друштвене стварности* , www.nspm.rs .

[2] Berger P. , Luckmann T. *The Social Construction of Reality*, Doubleday, New York, 1966.

[3] Видети Вико Ђанбатиста, *Начела нове знаности*, Напријед, Загреб, 1982.

[4] Видети Giddens Antony, *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age* , Polity Press, Cambridge, 1991.

[5] Поповић Јустин, *Филозофске Урвине*, Манастир Ћелије, 1987.

[6] Фаустовску цивилизацијом подробно се бави некада веома популарни Шпенглер Освалд у књизи *Пропаст запада*, Кристали, Београд, 1990, књига 2, пре свега у поглављу "Макрокозам", стр. 9-75.

[7] исто, стр. 37.

[8] Историјски Фауст, немачки лекар и астролог који је умро око 1540. године, представља прототипску фигуру модерног Прометеја који је, зарад знања и воље за моћ, продао душу ђаволу. Ова митска личност је, већ крајем шеснаестог века, постала конститутивни део западног фолклора и уметности. Више о томе код Делимо Жак, *Цивилизација ренесансе*, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1989, стр. 343-344.

[9] Како нам у *Хомилијама*, XV 49 казује Св. Макарије Египатски.

[10] Поповић Јустин, *Пут Богопознања*, Манастир Ћелије, Ваљево, 1987, стр. 36.